

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНТЕГРАЦІЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ АНІМАЦІЇ У РОБОТУ З МОЛОДДЮ З ІНВАЛІДНІСТЮ

THEORETICAL ASPECTS OF INTEGRATION OF SOCIO-CULTURAL ANIMATION INTO WORK WITH YOUTH WITH DISABILITIES

Статтю присвячено соціокультурній анімації як суспільному підходу та практичній діяльності у соціальній інтеграції молоді з інвалідністю. Метою дослідження стало теоретичне обґрунтування основних компонентів поняттєво-категорійного апарату соціокультурної діяльності як технології соціальної інтеграції молоді з інвалідністю.

Методологія проведеного дослідження ґрунтується на системному підході до аналізу освітньої політики, що унормовує практичну діяльність у соціальній інтеграції молоді з інвалідністю. До методологічних принципів, дотримання яких передбачено дослідженням, віднесено: об'єктивності, комплексності, розкриття суперечностей предмета, що вивчається, міждисциплінарності, культуровідповідності. Серед теоретичних та емпіричних методів дослідження превалюють такі: аналіз, синтез, моделювання, порівняння, узагальнення окремих положень наукових підходів для обґрунтування провідної ідеї дослідження, спостереження за соціально-інтегрованим освітнім процесом, контент-аналіз.

За результатами проведеного дослідження з'ясовано, що в широкому (концептуальному) розумінні анімація молоді з інвалідністю тотожна до соціокультурної анімації та є своєрідним суспільним підходом, який визнає соціальну активність (самодіяльно-творчу, комунікативну, соціально-культурну тощо) молодих людей домінуючою та визначальною: 1) у зміні їхнього життя, наданні йому сенсу, мети, змістового наповнення; 2) в оптимізації соціокультурного середовища як у напрямі його доступності, так і в напрямі посилення соціалізуючого, розвивального та підтримуючого впливу на молоді з інвалідністю, формуванні толерантного ставлення, прийняття їхніх рівних прав з урахуванням індивідуальних можливостей та міри втрати здоров'я; 3) в оптимізації взаємодії з оточуючими – рідними, близькими, однолітками, у тому числі й здоровими; 4) у вільному творчому само-

виявленні, самовираженні та самостверженні.

Ключові слова: соціокультурна анімація, суб'єкти, функції, молоді з інвалідністю, соціальна інтеграція.

The article is devoted to socio-cultural animation as a social approach and practical activities in the social integration of young people with disabilities. The aim of the study was to theoretically substantiate the main components of the conceptual and categorical apparatus of socio-cultural activities as a technology of social integration of young people with disabilities.

The methodology of the study is based on a systematic approach to the analysis of educational policy, which normalizes the practical activities in the social integration of young people with disabilities. The methodological principles, observance of which is provided by the research, include: objectivity, complexity, disclosure of contradictions of the studied subject, interdisciplinarity, cultural conformity. Among the theoretical and empirical research methods prevail the following: analysis, synthesis, modeling, comparison, generalization of certain provisions of scientific approaches to substantiate the leading idea of the study, observation of socially integrated educational process, content analysis.

According to the results of the study, it is found that in a broad (conceptual) sense, animation of young people with disabilities is identical to socio-cultural animation and is a kind of social approach that recognizes social activity (amateur, creative, communicative, socio-cultural, etc.) dominant and defining: 1) in changing their lives, giving it meaning, purpose, content; 2) in optimizing the socio-cultural environment both in the direction of its accessibility and in the direction of strengthening the socializing, developmental and supportive impact on young people with disabilities, forming a tolerant attitude, accepting their equal rights taking into account individual opportunities and loss of health; 3) in the optimization of interaction with others - relatives, friends, peers, including healthy; 4) in free creative self-expression, self-expression and self-affirmation.

Key words: socio-cultural animation, subjects, functions, youth with disabilities, social integration.

УДК 364.4:304-056.26

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/34-2.38>

Мартинюк Т.А.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи
Волинського національного
університету імені Лесі Українки

Вступ. Для молоді з інвалідністю можливість бути активним у виборі способу проведення вільного часу та задоволеність участю у такій діяльності є важливим чинником, що визначає загальну задоволеність життям і благополуччя. Тож закономірно, що відсутність такої участі може привести до шкоди: «без адекватних можливостей для участі люди не можуть досліджувати свій соціальний, інтелектуальний, емоційний, комунікативний і фізичний потенціал і менш здатні рости як особистості» [14, с.65]. Завдання соціальної інтеграції молодих людей полягає в тому, щоби соціальні зв'язки, порушені інвалідністю, були налагоджено такими засо-

бами, з допомогою яких вони почали сприйматися суспільством не лише як соціально-незахищена група, не здатна до корисної суспільної діяльності, а як повноправні громадяни, посилено включені в життєдіяльність суспільства з урахуванням індивідуальних можливостей, здібностей та інтересів. Такі засоби пропонує соціокультурна анімація.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні основних компонентів поняттєво-категорійного апарату соціокультурної діяльності як технології соціальної інтеграції молоді з інвалідністю.

Теоретичне обґрунтування проблеми. Згідно із дослідженнями І.В. Петрова, «введення в соці-

ально-культурну практику зарубіжних країн анімаційної методології має на меті стимулювання до творчості, відкритості та партнерства в роботі з населенням; уникнення непорозумінь між працівниками дозвіллевих закладів та маргінальними групами суспільства задля усунення соціальних конфліктів» [10, с. 74]. Н.О. Максимовська [7], А.В. Вербицька та Т.В. Скорик [11] стверджують, що підвищення інтересу до анімації в українському суспільстві теж викликано об'єктивними тенденціями: визнанням важливості різних видів діяльності для розвитку особистості й соціального простору, активізацією тих видів самореалізації, які мотивують людину до позитивного перетворення дійсності, уможливленням реального творчого вдосконалення суспільних умов буття на всіх рівнях соціального існування через одухотворення особистості та педагогізацію соціального середовища. А В.Л. Кулініченко та А.А. Скибчук [6] переконані, що на противагу нівелюючи-пригноблюючим особистість процесам у суспільстві анімація стимулює в індивіда віру у свої сили та можливості, активізує процес спілкування, самопізнання, встановлює стиль відносин у групі. Вказані характеристики підтверджують значущість та соціально-інтеграційний потенціал анімаційної діяльності. З огляду на це важливо окреслити чіткий понятійний апарат («анімація», «соціокультурна анімація», «анімаційна діяльність»), а також розкрити його специфіку у роботі з молоддю з інвалідністю.

Якщо звернутися до зарубіжних джерел [16] то можна констатувати, що автори здебільшого проводять межу в організаційних аспектах, а не у змістовому наповненні анімації та соціокультурної анімації, а також часто говорять про них паралельно. Ряд вітчизняних та російських учених ці поняття розмежовують [14], а також розглядаються у певній ієрархії з соціально-культурною діяльністю, вважаючи останню родовим поняттям [2; 3]. Окрім того, деякі дослідники наполягають на існуванні особливих якостей анімації, які відрізняють її від усіх інших явищ [5], інші – розглядають її в руслі культурно-дозвіллевої діяльності [1] Ті ж учені, які розглядають потенціал анімаційної діяльності у роботі з дітьми та молоддю з інвалідністю [4] здебільшого, за винятком Л. В. Тарасова [12] не торкаються понятійного апарату, акцентуючи свою увагу на прикладних аспектах. З огляду на це ми спробуємо коротко розкрити ті загальні позиції соціокультурної анімації, на які будемо спиратися в процесі дослідження, та висвітлити їх авторське розуміння у контексті соціальної інтеграції Мзі. Тоді ж більш детально зосередимся саме на питанні соціокультурної анімації як суспільного підходу та практичного засобу соціальної інтеграції молоді з інвалідністю.

Так, термін «анімація» (лат. *animus*, франц. *animation* – анімація, збудження, одухотворення,

оживлення) набув поширення у 60-х роках ХХ століття у Франції для позначення процесів «соціальних змін і змін у суспільній свідомості», а також «моделі соціального втручання з дітьми, молодими людьми, сім'ями, літніми людьми, а також з людьми, що перебувають у скрутному становищі або в ситуаціях інвалідності» [20, с. 203; 18, с. 15]. При цьому провідна роль відводилася саме закладам народної освіти, руху громадських, зокрема молодіжних груп та добровільних асоціацій, з допомогою яких реалізувалася спроба гуманізації післявоєнного суспільства, подолання негативних тенденцій суспільного життя, «розсушення» меж культурного життя до проблем повсякденності задля активного запобігання соціального відчуження, «соціального вмирання» особистості в суспільстві (за М.М. Ярошенком [15]). У сучасних зарубіжних дослідженнях, як вказує П. Мулінер, простежується тенденція розуміти анімацію, з огляду на багатозначність етимології самого слова, у більш різноманітному значенні (хоча провідна ідея «оживлення» зберігається): а) «анімація» як стан («*animated meet*» – жвава зустріч); б) «анімація» як «дія на» об'єкт через людину або групу, щоб дати йому життя, спрямувати його або перетворити його первісний стан («*animating*» a class in school, a meeting, party etc.» – «пожвавлення» уроку в школі, зборів, вечірки тощо); в) «анімація» як «продукт, досягнення, результат» («*animation*» – буквально «подія» – рекламна акція, фестиваль, концерт в історичних місцях і под.); г) «анімація» як активний метод навчання в процесі групової динаміки (як от, «*musical animation*» – музична анімація = музична імпровізація, спільне музикування тощо); д) «анімація» як низка практик або інститутів (форма впливу на суспільство зі своїми характеристиками, життям, персоналом і змістом, прагнення демократизувати культуру, зробити людей більш вільними і обізнаними) [22, с. 25–28]. Саме в останньому значенні анімація часто розуміється як еквівалент культурної або соціокультурної анімації, особливо, коли мова йде про сучасну анімацію у Франції, де вона поєднує культурний («мистецтво – масам»), соціокультурний («масова освіта») та соціальний аспекти (сприяння самовираженню соціальних аутсайдерів), відрізняючись не стільки за своїм змістом, скільки за відповідними закладами та фахівцями, що забезпечують ці аспекти.

Щодо вітчизняних та російських учених, на праці яких ми теж спираємося, то у їхніх дослідженнях анімація не має такої багатозначності, а її форми прояву зосереджені здебільшого в освітній та соціально-культурній сферах. Сам же термін використовується у вузькому та широкому значенні. Спираючись на праці Н.О. Максимовської, ми можемо констатувати, що у широкому розумінні анімація охоплює світоглядний потенціал,

соціокультурні явища та соціально спрямовану діяльність, пов'язану з «гуманізацією соціального життя, створенням механізму самостимулювання соціальних суб'єктів до активного соціального буття в межах соціокультурного простору»; активізацію, каталізацію чи фасилітацію «соціальних суб'єктів на соціальне вдосконалення та позитивні перетворення» [8, с. 255]. С.К. Хаїдов та М.М. Ярошенко додають, що анімація – це своєрідна «ідеологія визволення через участь у соціальній творчості» [15, с. 20–21]. А Л.В. Тарасов підкреслює, що саме «поглиблене ставлення до анімації як до діяльності, що «вдихає життя», «оживляє суспільні відносини», «одухотворює» або «одушевляє», «спрямовує до духовного», – містить у собі найбільш високий соціальний потенціал, оскільки регулює фундаментальні відносини людини зі світом і з самою собою» [12, с. 125]. Означені положення дуже важливі та принципові у процесі соціальної інтеграції молоді з інвалідністю, адже визначають його двосторонність: з одного боку, суспільство, що приймає ідеї соціокультурної анімації, орієнтується на посилення особистісно-орієнтованого підходу в розумінні проблем інвалідності на протигагу домінуючій медико-соціальній моделі (що, звісно, не скасовує їх право на соціальну підтримку та соціальний захист), зміцнення впевненості молодих людей у своїй суспільній значущості через соціально-культурну активність та творчу діяльність; з іншого боку, через соціокультурну анімацію молода людина з інвалідністю набуває суб'єктності, як «особистісної самостійності», «особистісної цілісності», «активної залученості в процеси прийняття рішень» (в руслі реалізації Конвенції про права осіб з інвалідністю).

Методологія та методи. Методологія проведеного дослідження ґрунтується на системному підході до аналізу освітньої політики, що унормовує практичну діяльність у соціальній інтеграції молоді з інвалідністю. До методологічних принципів, дотримання яких передбачено дослідженням, віднесено: об'єктивності, комплексності, розкриття суперечностей предмета, що вивчається, міждисциплінарності, культуровідповідності. Серед теоретичних та емпіричних методів дослідження превалюють такі: аналіз, синтез, моделювання, порівняння, узагальнення окремих положень наукових підходів для обґрунтування провідної ідеї дослідження, спостереження за соціально-інтегрованим освітнім процесом, контент-аналіз.

Результати та дискусії. Якщо проаналізувати поширені в науці підходи до соціокультурної анімації, то можна констатувати, що вони значною мірою відображають саме базовий, фундаментальний, методологічний характер, закладений у феномені анімації, представленому у її широкому розумінні. Так, французький учений Х. Мозер, цитуючи німецького колегу Х.В. Опашовскі [23],

вказує, що соціокультурна анімація є недирективним підходом у заохоченні спілкування, творчої та культурної діяльності та соціальних дій з метою: «усвідомити свої власні потреби, таланти і здібності; спілкуватися з іншими, щоб брати більш активну участь у житті суспільства; адаптуватися до змін у соціальному, міському та технічному середовищі; досліджувати власну культуру, особливо розвивати інтелектуальні та фізичні здібності, виразні сили і творчий потенціал». Фінська дослідниця Т. Валленіус, підкреслює, що одним із помітних об'єктів соціокультурної анімації є «створення рівності між людьми через освіту та культурну діяльність» [24, с. 6]. Л. Гріф'єр, досліджуючи соціокультурну анімацію у Франції та Іспанії, розглядає її, як «проект, спрямований на реалізацію процесу емансипації, розвиток навичок автономії та надання людям можливості задовольнити свої потреби», та наголошує, що він повинен реалізуватися за трьома принципами – зустрічатися з іншими людьми, прагнучи розвинути включення людей в спільноти з можливістю жити і діяти разом; опановувати культуру, не тільки художні форми, але й знання, що використовуються народною культурою; брати участь, тобто висловлювати свою думку і втручатися відповідно до можливостей кожного» [18, с. 20]. «Анімація є об'єднуючою ниткою, яка наближає людину до його власної культури і суспільства» [17]. У такому широкому розумінні анімація дотична до соціокультурної анімації, про яку Л.В. Тарасов говорить, як про гуманістичний суспільно-педагогічний рух (як сукупність соціально-культурних практик, об'єднаних духовно-моральними цінностями і загальними характеристиками діяльності), в основі якого лежить самоорганізуюча вільна діяльність людей у сфері дозвілля, спрямована на самореалізацію особистості та духовне оздоровлення суспільства [12, с. 126].

У вітчизняну науку термін «соціокультурна анімація» прийшов передусім через дисертаційне дослідження Є.Б. Мамбекова, в якому вчений, аналізуючи анімаційну модель організації дозвілля у Франції, розглядає соціокультурну анімацію, як «частину культурної і виховної системи суспільства»; як «сукупність елементів (установи, державні органи, організації, добровільні асоціації, аніматори, аудиторія), що перебувають у постійних відносинах; як сукупність занять, видів діяльності та відносин, що відповідають інтересам, проявам особистості в її культурному житті та особливо чітко в її вільний час; як своєрідну соціально-педагогічну систему, в якій провідну роль відіграють аніматори, професійні або добровільні, котрі володіють спеціальною підготовкою і використовують, як правило, методи активної педагогіки» [9, с.6-7]. Таке визначення об'єднує кілька аспектів анімації – концептуальний (в рам-

ках чого?), організаційний (де?), процесуальний (у який спосіб?), об'єктний (хто?) тощо. Можна також сказати, що, оскільки Є.Б. Мамбеков досліджував зарубіжний досвід, то в наведеному визначенні чітко простежується та багатозначність анімації, про яку ми писали вище, цитуючи П. Мулінера [22], яка, однак, поки що не представлена у вітчизняній практиці.

Спираючись на дослідження згаданих вище науковців, можна констатувати, що в широкому розумінні поняття «анімація» та «соціокультурна анімація» часто виступають як дотичні, що простежується в працях як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Окрім того, у визначеному контексті змістове наповнення анімації стосується особистісних та суспільних змін, спрямування та підтримки молоді з інвалідністю у її взаємодії, співпраці, громадській активності з іншими соціальними групами, підсилює акценти з погляду мобілізації внутрішніх сил молодих людей задля їх творчого й культурного самовираження, сприяє їх усвідомленню себе як члена суспільства.

У процесі дослідження ми переконалися, що саме Л.В. Тарасов [12] звертає увагу на понятійну неоднозначність, що простежується щодо вказаних термінів. Він пропонує вивчати проблему на міждисциплінарному рівні. У такому розумінні поняття «анімація» буде найширшим, родовим щодо інших та вживатиметься в значенні «одухотворення», «спрямування до духовного» (за Л.В. Тарасовим [12]), а також «наповнення силою», «мотивація до дії», «вживання заходів і зусиль для чогось», «наповнення щастям і дією життя людей» тощо (за Л.М. Маренгулом [21]). З огляду на це анімація буде сутнісною складовою і терміну «соціокультурна анімація», який характеризує саме явище у всій його складності та міждисциплінарності, як синкретичне злиття різних видів соціальної й культурної діяльності.

Висновки. Підсумовуючи вище означені думки й положення, можна констатувати, що в широкому (концептуальному) розумінні анімація молоді з інвалідністю тотожна до соціокультурної анімації та є своєрідним суспільним підходом, який визнає соціальну активність (самодіяльно-творчу, комунікативну, соціально-культурну тощо) молодих людей домінуючою та визначальною: 1) у зміні їхнього життя, наданні йому сенсу, мети, змістового наповнення (анімація як «оживлення» установок, інтересів, бажань молоді з інвалідністю; розкриття позитивних якостей молодої людини, її багатства і внутрішнього потенціалу); 2) в оптимізації соціокультурного середовища як у напрямі його доступності (анімація як ініціація змін у середовищі, як його перетворення, реконструювання), так і в напрямі посилення соціалізуючого, розвивального та підтримуючого впливу на молодь з інвалідністю, формуванні толерантного ставлення, прийняття їхніх рівних прав з урахуван-

ням індивідуальних можливостей та міри втрати здоров'я; 3) в оптимізації взаємодії з оточуючими – рідними, близькими, однолітками, у тому числі й здоровими (анімація як поживлення, полегшення та оздоровлення міжособистісних та міжгрупових відносин; анімація як оновлення соціальних уявлень оточуючих про інвалідність, надання їм нового змісту); 4) у вільному творчому самовиявленні, самовираженні та самоствердженні (анімація життя як зміна соціального статусу молодих людей з інвалідністю, пошук ними нових шляхів самореалізації, вивільнення здібностей тощо).

Підсумовуючи вище означені положення, хочемо підкреслити, що в Україні в рамках організації реабілітаційної, інтеграційної, терапевтичної, корекційної тощо роботи з молоддю з інвалідністю накопичився певний цінний досвід практичної роботи з цією категорією клієнтів. Водночас, на чому ми наголошували й раніше, хоча й у багатьох працях йде мова про анімацію та соціокультурну анімацію, анімаційну діяльність, по-перше, немає чітко обґрунтованого використання визначених понять (що ми спробували представити вище), по-друге, жоден автор, що розглядає можливості використання інтеграційного потенціалу культури й мистецтва, не розкрив сутність анімаційного підходу в контексті роботи з молоддю з інвалідністю. Ми вважаємо, що в Україні загалом досить мало представлений (в перекладеному форматі) досвід впровадження соціокультурної анімації в різних країнах Європи, як результат, дослідники оперують лише базовими поняттями, визначеними ще у 60-х роках минулого століття (як результат, понятійна неоднозначність), не зважаючи на мету, принципи, сфери застосування тощо цих засобів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Асанова І. М. Организация культурно-досуговой деятельности : учебник для студ. учреждений высш. проф. образования 3-е изд., Москва : Издательский центр «Академия», 2013. 192 с.
2. Белянский Р. Г. Потенциал социально-культурной анимации и рекреации в организации досуга населения. *Вестник ТГУ*. 2011. № 7. С. 126–129. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/potentsial-sotsialno-kulturnoy-animatsii-i-rekreatsii-v-organizatsii-dosuganaseleeniya>
3. Возна Ю. В. Соціокультурна анімація у контексті соціально-педагогічної діяльності. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія : Соціально-педагогічна*. 2015. Вип. 25. С. 24–33. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znprk_sp_2015_25_5
4. Ганьшина Г. В., Бабаева Е. В., Муравьева Ж. В. Организация досуга детей с ограниченными возможностями здоровья средствами социально-культурной анимации. *Современные проблемы науки и образования. Электронный научный журнал*. 2016. № 6. URL: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=25544>

5. Горбачев А. А., Дмитриева А. В. Социально-культурная анимация и её особенности в педагогической антропологии. *Вестник МГУКИ*. 2015. № 3 (65). С. 126–130. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/sotsialno-kulturnaya-animatsiya-i-eyo-osobennosti-v-pedagogicheskoy-antropologii>
6. Кулініченко В. Л. Соціальна анімація як альтернатива «вуличному» вихованню. *Вісник НТУУ "КПІ". Політологія. Соціологія. Право : збірник наукових праць*. 2011. № 3 (11). С. 65–69.
7. Максимовська Н. О. Анімаційна діяльність зі студентською молоддю у соціально-педагогічному середовищі вищого навчального закладу. *Педагогіка та психологія*. 2011. Вип. 40 (1). С. 122–129. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/znrkhnpu_ped_2011_40\(1\)_22](http://nbuv.gov.ua/UJRN/znrkhnpu_ped_2011_40(1)_22)
8. Максимовська, Н. О. Анімація в сфері дозвілля як напрям соціально-педагогічної діяльності. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2011. № 1. С. 19–26.
9. Мамбеков Е. Б. Организация досуга во Франции: анимационная модель : автореферат дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Гос. ин-т культуры. Санкт-Петербург, 1992. 16 с.
10. Петрова І. В. Соціально-культурна анімація як вид дозвілля. *Вісник Держ. акад. кер. кадрів культури і мистецтв*. 2011. № 3. С. 71–74.
11. Скорик Т. В. Соціальна анімація як інноваційна технологія організації дозвілля студентської молоді. *Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія*. 2014. № 1. С. 134–142. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prcr_2014_1_23
12. Тарасов Л. В. О системе фундаментальных терминов социокультурной анимации в российской педагогической науке. *Вестник МГУКИ*. 2011. № 5. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/o-sisteme-fundamentalnyh-terminov-sotsiokulturnoy-animatsii-v-rossiyskoy-pedagogicheskoy-nauke>
13. Тарасов Л. В. Проблема пренебрежения интересами ребенка-инвалида в семье в контексте анимационной работы. *Актуальные проблемы психологической реабилитации лиц с ограниченными возможностями здоровья : материалы международной научно-практической конференции*. Москва : 2011. С. 624–628.
14. Тарасов Л. В. Формирование жизненной устойчивости инвалидов в процессе социокультурной анимации в учреждении культуры : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Москва, 2005. 192 с.
15. Ярошенко Н. Н. Социально-культурная анимация: учеб. пособие, изд. 2-е, исправленное и дополненное. Москва : МГУКИ, 2005. 126 с.
16. A Conceptual Model of the Factors Affecting the Recreation and Leisure Participation of Children with Disabilities / Mary Law etc. *Physical & Occupational Therapy in Pediatrics*. 2003. Vol. 23. Issue 1. P. 63–90. URL: https://www.researchgate.net/profile/Peter_Rosenbaum/publication/10798283_A_Conceptual_Model_of_the_Factors_Affecting_the_Recreation_and_Leisure_Participation_of_Children_with_Disabilities/links/02e7e52ff76ef7489d000000/A-Conceptual-Model-of-the-Factors-Affecting-the-Recreation-and-Leisure-Participation-of-Children-with-Disabilities.pdf?origin=publication_detail
17. Ander-Egg, E. Methodology and practice of socio-cultural animation. Buenos Aires, Argentina, 1997. Animation socioculturelle. URL: https://fr.wikipedia.org/wiki/Animation_socioculturelle
18. Greffier, Luc (dir.). Autour de l'animation sociale et socioculturelle en France et en Espagne. Alrededor de la animación social y socio-cultural en Francia y España : Programme de coopération transfrontalière Aquitaine – Aragon. Programa de cooperación transfronteriza Aquitania – Aragón. Nouvelle édition [en ligne]. Bordeaux : Carrières Sociales Editions, 2013 (généré le 04 janvier 2019). Disponible sur Internet. URL: <http://books.openedition.org/cse/380>
19. Greffier, Luc. L'animation en France, tentative de définition d'un système complexe. In: *Autour de l'animation sociale et socioculturelle en France et en Espagne / Alrededor de la animación social y socio-cultural en Francia y España : Programme de coopération transfrontalière Aquitaine – Aragon. Programa de cooperación transfronteriza Aquitania – Aragón* [en ligne]. Bordeaux : Carrières Sociales Editions, 2013. p. 15–31.
20. Kalcheva A. Theoretical and Historical Aspects of Socio-Cultural Animation. *Trakia Journal of Sciences*, 2016, No 3, pp 203–206. URL: <http://www.uni-sz.bg/tsj/Vol.14,%20N%203,%202016/A.Kal4eva.pdf>
21. Marrengula Miguel L. Addressing Socio-cultural Animation as Community Based Social Work with Street Children in Maputo, Mozambique. Academic Dissertation to be presented, with the permission of the Faculty of Social Sciences. Finland, Tampere : University of Tampere, Department of Social Work Research, 2010. 272 p.
22. Moulinier P. The Training of cultural animators. Cultural development: documentary dossier. Développement culturel: dossier documentaire; Desarrollo cultural: expediente documental 18–19 [Electronic resource]. UNESCO document 1980. 139 p. URL: http://unesdoc.unesco.org/Ulis/cgi-bin/ulis.pl?catno=42694&set=0056205511_1_262&gp=0&lin=1&ll=4
23. Opaschowski Horst W.: Pädagogik und Didaktik der Freizeit, 2. Aufl., Opladen, 1990.
24. Wallenius Taru. Sociocultural animation in youth work. Survey of sociocultural animation in the work of the youth coordinators in districts of Finnish Red Cross: Degree Programme in Social Services Bachelor of Social Services. Final Project, Autumn 2009. 34 p. URL: <http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/4679/Sociocultural+animation+in+youth+work.pdf?sequence=1>